

**(NE)NAKLONJENOST
IZBORNOG ZAKONODAVSTVA
BOSNE I HERCEGOVINE
PRAVIMA ŽENA**

 HEINRICH BÖLL STIFTUNG
SARAJEVO

Pripremu i izdavanje ove publikacije finansijski je podržala Fondacija Heinrich Böll. Za stavove i mišljenja iznijete u publikaciji odgovorni su sami autori i autorice, a ne Fondacija Heinrich Böll.

**(NE)NAKLONJENOST IZBORNOG ZAKONODAVSTVA
BOSNE I HERCEGOVINE PRAVIMA ŽENA**

Moira Kecman

Banja Luka, 2023.

SADRŽAJ

UVOD	1
1. IZBORNI ZAKON I RODNA RAVNOPRAVNOST.....	2
1.1. Gender kvote.....	3
1.2. Kaznene odredbe za nepoštovanje kvota.....	5
1.3. Otvorene ili zatvorene liste?	6
2. ANTIRODNA STRUKTURA POLITIČKIH STRANAKA.....	7
3. KAKO POBOLJŠATI POSTOJEĆE STANJE	8
ZAKLJUČAK.....	11
LITERATURA	12

UVOD

Shvatanje da je učešće u političkom životu ekskluzivno pravo muškaraca ogleda se u činjenici koju je potvrđivala istorija kroz vijekove, da su muškarci imali pravo glasa u svim sistemima, za razliku od žena koje su ga tek u dvadesetom vijeku dobile. Ipak, Švedska je još u devetnaestom vijeku pokazala sluh za majke, domaćice i supruge. Naime, prve žene koje su se izborile za ovo pravo su Šveđanke još 1867. godine, čime supostale pionirke „promovisanja“ žena u javnom životu. Poslednje su bile žene u Švajcarskoj dobivši pravo da biraju i budu birane tek 1972. godine, čak 26 godina nakon tada po mišljenju mnogih, nerazvijene Jugoslavije.¹

Izborni zakoni kao izvori prava u pogledu pravnog regulisanja izbornog sistema svake države sadrže u većoj ili manjoj mjeri odredbe o rodnoj ravnopravnosti, opredjeljujući se tako za zastupljenost oba pola u toku procedure za izbor predstavnika građana. No, i nakon dugotrajne borbe i ulaska žena u sferu odlučivanja i danas se osjete tragovi patrijarhalne tradicije. Stoga, zadatak je cijelog društva da promoviše rodnuravnopravnost, koja se ne ogleda samo u odsustvu diskriminacije, već i u stvaranju jednakih mogućnosti i jednakom pristupu istim, kako muškarcu tako i ženi.

Unutar Izbornog zakona Bosne i Hercegovine² (dalje: Izborni zakon BiH) postoje određene prepreke ravnopravnosti polova tokom izborne procedure koje se po svojoj prirodi svode na praktične i birokratske. Praktične se ogledaju u postojanju stereotipa o upravljačkim sposobnostima žena i podržavanjem tradicionalnih koncepcija koji ženama ne omogućavaju izlazak iz privatne sfere života. Birokratske karakteriše ograničenost administrativnih kapaciteta koje uglavnom popunjavaju lica muškog pola i unutarpartijska struktura koja nije naklonjena ženama. Rješenja koja su ponuđena u Bosni i Hercegovini (dalje: BiH), zahtjevaju određene promjene kako bi se deklarativne odredbe učinile primjenjivim u praksi političkih subjekata. Unapređenje unutrašnje partijske demokratije, rekonstruisanje koncepta političke kulture na području BiH, kao i korekcije pojedinih odredbi Izbornog zakona predstavljaju polazne korake za napredak.

U ovom radu će fokus biti na analizi pojedinih odredbi Izbornog zakona BiH koje se

---

¹ Rajko Kuzmanović, *Ustavno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci, Banja Luka, 2002, str. 281.

² Izborni zakon Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 23/01, 7/02, 9/02, 25/02, 4/04, 25/05, 65/05, 77/05, 11/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 15/12-US, 18/13, 7/14, 31/16, 54/17-US).

odnose na položaj žena u procesu izbora, njihovu ravnopravnu zastupljenost putem kvota, vrste sankcija koje su predviđene za diskriminatorno ponašanje političkih subjekata, kao i uticaj unutrašnje strukture političkih partija na članstvo većeg broja žena. Također, biće izložena potencijalna rješenja koja primjenjuju neke druge zemlje kako bi poboljšale svoj izborni sistem.

1. IZBORNI ZAKON I RODNA RAVNOPRAVNOST

Izborni zakon BiH sadrži vrlo povoljne odredbe o rodnoj zastupljenosti u tijelima za sprovođenje izbora i izbornim listama. Na to su svakako uticale konvencije sadržane u Ustavu Bosne i Hercegovine³ (dalje: Ustav BiH), kao i Zakon o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine⁴ (dalje: Zakon o ravnopravnosti spolova BiH) iz 2003. godine. Prije svega, postojanje rodni kvota, prvo od 30% manje zastupljenog pola, a kasnije 40% na izbornim listama omogućilo je da se poveća broj žena kao kandidata i to pod prijetnjom sankcija za one političke subjekte koji odbiju da iste primijene na svoje liste. Uz obavezan procent određen je i redoslijed imena muških i ženskih kandidata na listama koji mora biti poštovan.⁵ No, sa druge strane, formalno postojanje ženskog imena na listi koje se obezbijeduje kvotama, ne znači da će ona dobiti dovoljan broj glasova i zaista postati nosilac određene funkcije. Da bi se ovo ublažilo, zakonodavac je uveo sistem otvorenih listi putem kojih birači svoj glas daju kandidatu/kandidatkinji, a ne više samo stranci, na taj način mijenjajući redoslijed kandidata na listi.

Tijela za sprovođenje izbora koja čine izborne komisije na centralnom i lokalnom nivou i birački odbori u svom sastavu sadrže pripadnike oba pola, osim u slučaju postojanja samo tri člana, kada je poštovanje ravnopravnosti realizovano u omjeru 1/3.⁶

Proporcionalni izborni sistem, koji je prisutan u našoj zemlji načelno pokazuje tendencije za biranje većeg broja žena od pluralnog i mješovitog sistema. Ovaj sistem podstiče stranke da naprave šarolike liste kako bi privukli podršku birača, koje uključuju pripadnike oba pola. Izborni prag od 3% koji je uslov za raspodjelu mandata nepovoljno djeluje na položaj žena u

---

³ Ustav Bosne i Hercegovine (Aneks IV Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 25/2009).

⁴ Zakon o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 16/03).

⁵ Čl. 4. st. 3. Izbornog zakona Bosne i Hercegovine.

⁶ Čl. 2 st. 1. Izbornog zakona Bosne i Hercegovine.

malim strankama, čije pozicije na prvim mjestima bivaju ustupljene muškim kandidatima. Uprkos tome, prag isključujući kandidatkinje unutar manjih stranaka, može uključiti veći broj žena koje se nalaze niže na listama većih partija, jer je konkurencija manja i više se kandidatkinja bira sa lista većih stranaka. Na taj način, i one žene čija su imena niže na listi mogu biti izabrane na određene funkcije. Veličina izbornih jedinica odgovara broju kandidata koji se u njoj biraju, odnosno - što je jedinica veća, veća je i mogućnost imenovanja i izbora žena. U nastavku rada pažnja će biti posvećena prvenstveno kvotama i otvorenim listama kao elementima koji najviše utiču na biračko pravo žena.

1.1. Gender (rodne) kvote

Rodne kvote predstavljaju pozitivne mjere usmjerene na brže postizanje rodno uravnotežene zastupljenosti kroz uspostavljanje određenog procenta ili broja mjesta na koje treba postaviti žene ili muškarce.⁷ Njima se povećava učešće žena u politici, s tim da su im efekti različiti u svakoj zemlji. Tako su u nekim državama kvote samo privremena mjera, dok u drugima njihovo trajanje nema vremensko ograničenje. Nepal, Filipini, Uganda i još nekoliko država sadrže rodne kvote u svojim ustavima, dok su one u našoj državi određene u Izbornom zakonu.⁸ Prema nivou obaveznosti razlikuju se dobrovoljne i obavezne kvote, a obe vrste se mogu primjenjivati u više faza izbornog procesa, poput faze užeg izbora kandidata ili pravljenja lista kandidata. Od uvođenja rodni kvota 2013. godine, one danas postoje u trećini izbornih sistema u svijetu, u različitim procentima koji variraju od 20 do 50 posto, a tehnički se iskazuju putem minimuma ili maksimuma.

Članom 4. stavom 3. Izbornog zakona BiH predviđena je obavezujuća izborna kvota:

„Svaka kandidatska lista uključuje kandidate muškog i ženskog pola, koji su ravnopravno zastupljeni. Ravnopravna zastupljenost polova postoji u slučaju kada je jedan od polova zastupljen sa najmanje 40% od ukupnog broja kandidata na listi. Kandidati pola koji je manje

---

⁷ „European Institute for Gender Equality“ u: https://eige.europa.eu/taxonomy/term/1304?language_content_entity=hr, pristupljeno 15.07.2023.

⁸ „OSCE Action Plan for the Promotion of Gender Equality“ u: <https://www.osce.org/mc/23295>, pristupljeno 17.07.2023.

zastupljen raspoređuju se na sledeći način: najmanje jedan kandidat manje zastupljenog pola među prvih dva kandidata, dva kandidata manje zastupljenog pola među prvih pet kandidata, tri kandidata manje zastupljenog pola među prvih osam kandidata, itd. “

Iz navedene odredbe se jasno zaključuje da je naš zakonodavac odredio kvotu u procentu minimalno 40% manje zastupljenog (ženskog) pola ugledajući se na izbore za Evropski parlament. No, pored prednosti, rodne kvote nose sa sobom određene nedostatke i rizike. Prije svega, osiguravaju određen procent žena na kandidatskim listama samo za zakonodavnu vlast, što znači da nisu predviđene za izbor na izvršne funkcije, što je svakako problem koji se treba ispraviti. Da su kvote neophodne i izvršnoj vlasti dokazuje zabrinjavajuća činjenica da Vijeće ministara Bosne i Hercegovine u svom sastavu ima samo jednu ženu. Vlada Federacije Bosne i Hercegovine isto tako, dok Vlada Republike Srpske pokazuje napredak sa njih pet od ukupno šesnaest ministara. To nije predmet čuđenja kada se uzme u obzir da samo 12% svjetskih lidera i predsjednika čine žene.⁹ Da može drugačije pokazuje *Sanna Marin* premijerka koalicione vlade Finske koja je na toj poziciji od 2019. sa statusom najmlađe premijerke na svijetu. Pored nje značajne rezultate su ostvarile *Angela Merkel* u Njemačkoj, *Ursula von der Leyen* na čelu Evropske komisije, *Giorgia Meloni* u Italiji i mnoge druge. Prema tome, neophodno uvesti rodne kvote u zakone o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima na nivou entiteta i Zakonu o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima Bosne i Hercegovine.

Sljedeći problem kvota ogleda se u njihovoj često zlorupotrebi. Postavlja se pitanje koliko političkih stranaka ih podržava samo da bi ovjerile svoje kandidatske liste, a koliko sa ciljem ulaska lica ženskog pola u tijela zakonodavne i izvršne vlasti. Članska karta političke partije ne bi trebalo da bude dovoljna satisfakcija bilo kojoj ženi. Uz to, ni danas se ženama ne daje prilika da donose vlastite odluke, pa tako u slučaju da zaista i budu izabrane, postoji potencijalna opasnost da će izvršavati zadatke svojih partijskih kolega. Sarajevski Otvoreni centar je dao prijedlog da se procent od 40% podigne na 50%, jer se u trenutnom okruženju jedino tako može psihološki uticati na birače i obezbijediti da se zaista i izabere zadovoljavajući procent ženskih lidera.¹⁰ Iako dobra polazna osnova za reprezentaciju žena u tijelima javne vlasti, kvote nisu same po sebi dovoljne, već im je potrebna volja političkih subjekata za promijenom

---

⁹ Sabina Lizde, *Položaj žena u političkim strukturama savremene Bosne i Hercegovine*, master rad, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, 2019, str. 32.

¹⁰ Sarajevski Otvoreni Centar, *Kako obezbijediti 40% žena u zakonodavnim tijelima u Bosni i Hercegovini?*, Sarajevo, 2015, str.13.

postojećih stavova.

1.2. Kaznene odredbe za kršenje kvota

Zakonodavac propisujući odredbe zahtijeva drugačije ponašanje adresata od uobičajenog, zato je neophodna sankcija koja će ih „natjerati“ na propisano ponašanje. Pa tako je bilo potrebno udahnuti život odredbama o kvotama i jednakoj zastupljenosti ženskog pola u strukturi organa koji sprovode izbore.

Iako u Izbornom zakonu postoje kaznene odredbe koje propisuju novčane kazne, ne spominje se direktno kazna za kršenje odredbi o jednakosti polova. No, do odgovora se dolazi posredno. Naime, da bi politička partija mogla da izađe na izbore neophodno je da ovjeri svoju kandidatsku listu, a ta ovjera neće biti moguća ako se na listi ne nalazi 40% kandidata manje zastupljenog pola. Pored ovoga, Zakonom o ravnopravnosti polova BiH je osnovana Agencija za ravnopravnost polova Bosne i Hercegovine koja prati primjenu odredbi navedenog zakona od strane organa sve tri vlasti na svim nivoima.

Da bi se postigli željeni efekti kvota, potrebno je kako je to naglašeno u rezoluciji UN-a iz 2012. godine da „države podstiču političke partije na uklanjanje svih barijera koje diskriminišu učešće žena u donošenju bitnih odluka.“¹¹ Akcenat je ovim prenesen na manje represivne mjere, poput finansijskih podsticaja, povećanja stranačkog pristupa pogotovo ženskim biračima, promovisanja dobrovoljnih kvota i slično.

1.3. Otvorene ili zatvorene liste?

Sistem otvorenih lista predstavlja liste na kojima birači mogu glasati, osim za stranku i za jednog od kandidata na listi, dajući mu tako prednost nad ostalima i mijenjajući postavljeni redoslijed na listi i smanjujući stepen zavisnosti kandidata od partije. Kod zatvorenih lista ovo nije slučaj, jer glas dobija samo politička partija čiji lideri određuju redoslijed kandidata na svojoj listi.

Još od uvođenja otvorenih lista u izbornu zakonodavstvo 2000. godine pokušavano je da se iste zatvore. Otvorene liste daju mogućnost biračima da neposredno glasaju za pojedinačne kandidate i kandidatkinje na listi određene političke stranke, koalicije, nezavisne kandidate ili njihove liste. Na taj način svaka žena čije se ime nalazi na listi ima šansu da bude izabrana u

---

¹¹ UN General Assembly (UNGA), Resolution on women in development A/RES/66/216, 2012.

zakonodavne organe vlasti bez obzira na kojem se mjestu nalazi, ako pritom dobije dovoljan broj glasova. Tako se redosljed koji stranački lideri naprave na listama po sopstvenoj volji, može promijeniti. Uprkos tome, Zakon je ipak pružio mehanizam stranačkim vođama koji podržava *status quo* liste, uspostavljajući uslov da kandidati i kandidatkinje moraju osvojiti najmanje 20% glasova na državnim izborima i 10% na lokalnim kako bi doveli do promjena na listi. Treba imati na umu da je redosljed moguće promijeniti samo kada se radi o direktnim listama, dok kod kompenzacionih kojima se pupunjava 30% poslaničkih mjesta nema mjesta bilo kakvim promjenama.¹²

Sa druge strane, zatvorene liste daju prednost kandidatkinjama samo onda kada se dovoljno visoko nalaze unutar odnosne liste. Kada bi uzeli u obzir kombinaciju kvota i zatvorenih lista, došli bi do situacije da žene čija imena su prenisko na listi, ne bi mogle da ostvare željeni rezultat. Na Kosovu*¹³ se ovaj problem riješio uvođenjem modela pod nazivom *Lucky Loser* u prevodu *Sretni gubitnik* kojim se lista izabраниh žena nakon izbora puni do 30% tako da svaka sledeća kandidatkinja preskače kandidata ispred sebe na listi, tako da se zadata kvota ispunjava. Ovakav model, iako se pokazao zadovoljavajućim nije u skladu sa voljom birača, pa je njegova realizacija veoma komplikovana u našem sistemu.

Rješenje ovog problema moglo bi se pronaći ugledanjem na tehniku u Italiji koja se koristi na lokalnom nivou. Biračima je tako omogućeno preferencijalno glasanje za najviše dvije osobe unutar iste liste, ali te osobe moraju biti različitog pola. Dvostruko preferencijalno glasanje uslovljeno polom povećalo je zastupljenost žena za u prosjeku osamnaest postotnih poena u italijanskim opštinama. Ovo pravilo bi se moglo primijeniti na veće opštine unutar BiH.

2. ANTIRODNA STRUKTURA POLITIČKIH STRANAKA

Žene nakon ulaska u političku partiju, često čeka teži i duži rad i zalaganje nego što se to očekuje od muškaraca. Uz to, postoji niz faktora koji ograničavaju njen uspjeh, počevši od

---

¹² Kod direktnih lista se ukupan broj glasova koje je dobila politička partija u jednoj izbornoj jedinici dijeli sa neparnim brojevima sve do broja mandata koji se biraju u toj jedinici. Dobijeni brojevi su količnici i mandati se dijele po njihovoj veličini. S obzirom na veliki broj neiskorištenih glasova, kao korekcija služe kompenzacione liste, gdje se postupak dijeljenja glasova ponavlja, ali sada na nivou cijelog entiteta i od njih se oduzima broj glasova koje je stranka već osvojila u užim jedinicama.

¹³ Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je sa Rezolucijom Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1244/1999 i Mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

nedostatka finansijske podrške, vremena za kampanju, predugih sastanaka, tehnike dominacije kojima se služe muški članovi... O njihovoj nominaciji i pružanju podrške prije i nakon izbora odlučuje stranka. Većina stranaka ne promovira žene kao vođe, uzimajući pravo regulisanje sopstvene interne strukture čija je transparentnost i odgovornost prema članovima upitna. Formalno zadovoljenje rodne kvote, bez istinske želje da se žene nađu na pozicijama odlučivanja rezultira ostavkama žena nedugo nakon izbora. Nadalje, ohrabrivajući simpatizere za davanje preferencijalnih glasova muškim članovima koji su niže na listi, kao i neodgovarajuće smjernice, obuka i podrška kandidatkinjama dovode do izigravanja zakonskih odredbi i diskriminacije.¹⁴ Programi političkih partija rijetko promoviraju pitanja od posebnog interesa za žene, a ženske stranke gotovo da ne postoje. Rijetki primjeri takvih partija su Žene Rusije sa tradicionalnim nefeminističkim programom i Partija žena protiv teškog života u Poljskoj.¹⁵ Zato je potrebno prihvatanje nove koncepcije zasnovane na demokratskim načelima i napuštanju ukorijenjenih stavova koji su rezultat patrijarhalnih običaja. Afrička Ruanda je jedina država u svijetu u kojoj danas žene imaju većinu u parlamentu, što je dobar primjer koji pokazuje da razvijenost zemlje nije uslov za ostvarivanje jednakih političkih prava muškarca i žene.

Partijski programi dominantnih stranaka od značaja su za učešće žena u politici, samo ako sadrže komponente rodne ravnopravnosti, u suprotnom uloga žene se u njima svodi na humanitarni i administrativni rad. Neproporcionalno svom članstvu žene su odsutne iz partijskih vrhova i rukovodećih tijela. Dinamika partijskog života ukazuje da osipanje birača prilikom smanjenja popularnosti partije dovodi do eliminisanja žena kao članova iste. Dinamika partijskog života ukazuje da osipanje birača prilikom smanjenja popularnosti partije dovodi do eliminisanja žena kao članova iste.¹⁶

Unutarpartijske kvote na dobrovoljnoj osnovi su rijedak slučaj u Bosni i Hercegovini. Stranka koja je u tom smislu pokazala napredak 2020. godine je SDP BiH koji je unio kvotu na listama u odnosu 50:50. U Belgiji su dobrovoljne kvote u kombinaciji sa obavezujućim, postale praksa velikog broja političkih partija. Naime, partijske kvote su dovele do rivaliteta kvalitetnih kandidatkinja, a obavezujuće su primorale partije koje se tome odupiru da obezbijede rodnu ravnotežu u svojoj strukturi. Kumulativno dejstvo navedenih kvota se pokazalo dobrim, jer jedne

---

¹⁴ *Priručnik za praćenje učešća žena na izborima*, OSCE, Varšava, 2004, str. 32.

¹⁵ Zorica Mršević, *Ka demokratskom društvu- izborni sistem kvota*, Institut društvenih nauka, Beograd, 2007, str.89.

¹⁶ *Ibid.*, str. 87.

dopunjuju druge.¹⁷

3. KAKO POBOLJŠATI POSTOJEĆE STANJE

Kako bi se poboljšalo postojeće stanje, a imajući u vidu sve što je prethodno opisano u radu, neophodne su dvije vrste promijena, prve sa aspekta zakonskih odredbi, ali još važnije su one u svijesti svakog pojedinačnog birača. U okviru odredbi unutar Izbornog zakona BiH, poželjno je činjenje sledećeg:

1. Proširivanje rodni kvota na oblast izvršne vlasti. Trenutna zastupljenost žena na ministarskim funkcijama je minimalna, stoga je potrebno da se u zakone o izboru na ove funkcije na nivou BiH i entiteta inkorporira obavezujuća kvota.
2. Povećanje kvote na 50% može uticati na aktivnost većeg broja žena u političkom životu. Da bi postojala potpuna jednakost polova na listama, neophodno ih je rasporediti u odnosu 50:50, što se postiže djelovanjem na svijest političkih subjekata propisivanjem pravila i sankcija za nepoštovanje istog. No, podsticaji su se pokazali boljim rješenjem u nekim zemljama, poput Belgije i Indije.
3. Upotreba dobrovoljnih kvota pored obavezujućih, nužna je u što većem broju političkih partija. Obavezujuće kvote sa osobinom sistemskog sprovođenja i unutarpartijske koje demokratizuju unutrašnju strukturu stranke bez prinudnih mjera mogu dati očekivane efekte.
4. Uvođenje tzv. *zipper lista* kojima je predviđeno da je svaki drugi izborni kandidat žena. Ovakva zastupljenost pogoduje podjednako muškom i ženskom polu, za razliku od trenutne.
5. Uvođenje modifikovanog oblika *Lucky Loser* sistema na državnom nivou i tehnike o preferencijalnom glasanju na lokalnom nivou. Modifikovanim oblikom *Lucky Loser* sistema bi se moglo njegovo dejstvo ograničiti na kompenzacione liste.

---

¹⁷ *Ibid.*, str. 136.

6. Kompenzacioni mandati su najpodesniji resurs koji mora biti iskorišten na način da se dodijeli većem broju žena kako bi stvarno obavljale određene funkcije.
7. Otvorene liste su dobro rješenje, ali dok god birači budu imali pogled na žene kao Ibn Rushd u 12. vijeku, preferencijalne glasove će dobijati muški članovi partije.
8. Pored aktivnog, značajno je unaprijediti i pasivno pravo žena. Pošto se ime i mjesto boravka žene mijenja udajom, važno je uspostaviti sistem koji evidentira takve promijene, kako se tek udatim ženama ne bi oduzelo pravo glasa.
9. Radno vrijeme i udaljenost ureda za registraciju predstavljaju problem ženama koje brinu o maloj djeci. Tamo gdje su žene manje zastupljene na biračkim spiskovima potrebno je utvrditi da li postoje programi koji ih ohrabruju na učešće u izbornom procesu.
10. Uticaj na svijest političkih subjekata putem nevladinih organizacija i medija. Evropski ženski lobi (dalje: EWL) kao nevladina organizacija okuplja preko četiri hiljade organizacija koje rade na unapređenju ravnopravnosti polova u Evropskoj uniji vrši uticaj na donosioce odluka koje se tiču jednakosti u svim sferama života.¹⁸ Osnivanje takvih lobi grupa na području Bosne i Hercegovine moglo bi dovesti do pozitivnih efekata kojima će se promovisati sposobnosti žena na upravljačkim mjestima. Mediji svojim izvještavanjem znatno utiču na položaj žena koje su članice određene političke stranke putem vremena trajanja intervjua, prirode postavljenih pitanja, različitim tretmanom kandidata i kandidatkinja za određene funkcije.

---

¹⁸ *Ibid*, str. 96.

ZAKLJUČAK

„Danas se od žene očekuje da brine o djeci kao da nema posao, da radi kao da nema djecu i da izgleda kao da nema ni posao ni djecu“ (nepoznat autor).

Previše očekivanja, a tako malo podrške dovodi do povlačenja žena iz sfere javnog života uvjeravajući ih da je nemoguće da ga balansiraju sa privatnim. Prema teoriji kritične mase, potrebna je jedna trećina žena u vijećima i skupštinama da bi došlo do promijene organizacione strukture. Nas do tog procenta čeka dug put, jer većina zakonskih odredbi nije ništa više od mrtvog slova na papiru. Koliko god neka rješenja bila dobra, ne vrijede ako se ne postoji njihova pravilna primjena, zato je neophodno da preispitamo sami sebe da li smo zaista spremni da podržimo politička prava žena. Zakonska rješenja napreduju, ali upitna je naša svijest, koja izgleda, kako vrijeme prolazi nazaduje. U Izbornom zakonu BiH, iako postoje jasne odredbe o jednakoj zastupljenosti polova u izbornim komisijama i odborima, kao i na kandidatskim listama, njihovom redoslijedu, rodnim kvotama i otvorenim listama, potrebno ih je ojačati dodatnim mehanizmima ugledajući se na neke druge zemlje u kojima postoje zadovoljavajući rezultati. U tom smislu, ne mislim na prostu recepciju zakonskih rješenja, već na modifikovane oblike prilagođene društvu u BiH. Pored njih, promovisanje sposobnosti žena kao lidera od strane nevladinih organizacija i medija je svakako poželjno.

Margaret Thatcher je rekla: „ U politici ako hoćeš da se nešto kaže traži to od muškarca, a ako hoćeš da se nešto uradi traži to od žene.“ Da bi žene zaista nešto uradile, potrebna im je prilika, koju daje svako od nas kao pojedinac. Kao što se *Martin Luter King* nadao da će jednog dana sinovi robova i njihovih gazda biti sposobni da zajedno sijede i donose odluke, tako se i ja nadam, da će uskoro žene i muškarci biti potpuno jednaki u donošenju odluka koje će našem društvu stvoriti prosperitet.

LITERATURA

1. European Institute for Gender Equality, https://eige.europa.eu/taxonomy/term/1304?language_content_entity=hr, pristupljeno 15.07.20223.
2. Izborni zakon Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 23/01, 7/02, 9/02, 25/02, 4/04, 25/05, 65/05, 77/05, 11/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 15/12-US, 18/13, 7/14, 31/16, 54/17-US).
3. OSCE Action Plan for the Promotion of Gender Equality, 2004.
4. Polazna studija o barijerama političkom učešću žena u BiH, Adnan Kadribašić, Barbara Chiarenza, Maida Čehajić-Čampara, Lejla Ramić-Mesihović, UN Women, Sarajevo, 2020.
5. Položaj žena u političkim strukturama savremene BiH, Sabina Lizde, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2019.
6. Priručnik za praćenje učešća žena na izborima, OSCE-ov Ured za demokratske institucije i ljudska prava, Varšava, 2004.
7. Rajko Kuzmanović, *Ustavno pravo*, Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci, Banja Luka, 2002.
8. Sarajevski Otvoreni Centar, *Kako obezbijediti 40% žena u zakonodavnim tijelima u Bosni i Hercegovini?*, Sarajevo, 2015., str.13.
9. UN General Assembly (UNGA), Resolution on women in development A/RES/66/216, 2012.
10. Ustav Bosne i Hercegovine (Aneks IV Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i „ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 25/2009).
11. Veće učešće žena i Izborni zakon BiH, Besima Borić
12. World Cafe, Gender kvota u BiH, Delila Suljić-Čauš, FES, Sarajevo, 2013.
13. Zakon o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine („ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 16/03).
14. Zorica Mršević, *Ka demokratskom društvu- izborni sistem kvota*, Institut društvenih nauka, Beograd, 2007.

